

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 13 Sayı: 72 Ağustos 2020 & Volume: 13 Issue: 72 August 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

FEN BİLİMLERİ DERSİNDE ÖRTÜK PROGRAM UYGULAMALARININ ÖĞRENCİLERİN BAŞARI VE TUTUMLARINA ETKİSİ* THE EFFECTS OF HIDDEN CURRICULUM APPLICATIONS ON STUDENTS' SUCCESS AND ATTITUDES IN SCIENCE COURSE

Mevlüt GÜNDÜZ**
Hasan GENÇ***
Mehmet GÜNDOĞDU****

Öz

Bu araştırmanın temel amacı, fen bilimleri dersinde gerçekleştirilen örtük program uygulamalarının 5.sınıf öğrencilerinin başarı ve tutumlarına yönelik etkisini araştırmaktır. Araştırma, nicel desene göre dizayn edilmiş deneysel bir çalışmadır. Bu bağlamda, araştırmada örtük programın uygulandığı deney grubu ile uygulanmadığı kontrol grubunun fen bilimleri dersine ait akademik başarıları ve tutumları arasındaki farkı ortaya koymak için ön test- son test gruplu gerçek deneme modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Isparta merkezde bulunan Mavikent Ortaokulundaki 5. Sınıf öğrencilerinden rastgele seçilen iki şube oluşturmaktadır. Deney ve kontrol grupları 12'er erkek, 13'er kız olmak üzere 25'er öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada veriler araştırmacı tarafından geliştirilen başarı testi ve izin alınarak kullanılan tutum ölçeği aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin analizinde, aritmetik ortalama, standart sapma, frekans, bağımsız t testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; örtük program uygulamalarının yer verildiği deney grubundaki öğrencilerin hem başarılarının arttığı hem de derse karşı olan tutum puanlarının yükseldiği görülmüştür. Yapılan bu araştırma ile örtük program uygulamalarının resmi programın eksik kaldığı yerlerde örtük programla birleştirilerek istenilen sonuçlara ulaşılması açısından yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Örtük Program, Fen Bilimleri, Tutum, Başarı.

Abstract

The main purpose of this study is to search the effects of hidden curriculum applications in science course on success and attitudes of 5th class students. This study is an experimental work designed by quantitative pattern. In this regard, pre-test pro-test true experimental design was used in order to reveal the difference between experimental group in which hidden curriculum was applied and the control group without hidden curriculum. The group of this study consists of randomly selected two 5th grade classes in Mavikent Middle School in Isparta in 2018-2019 academic year. The experimental and control groups include 25 students, 12 of them is boy and 13 of them is girl. In this study, data were collected with a success test developed by the researcher and a permitted attitude scale. In the analysis of data; arithmetic average, standard deviation, frequency and independent t test methods were used. Findings obtained from the study show that the students in the experimental group both increased their success and the attitude scale scores towards science course. With this study; it is thought that hidden curriculum applications will be a guide in terms of achieving the intended results by combining with the hidden curriculum where the official program is incomplete.

Keyword: Hidden Curriculum, Science, Attitude, Success.

* Bu makale, 2020 yılında danışmanlığı Doç. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ'ün yaptığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, ORCID: orcid.org/0000-0001-5823-190X, mevlutgunduz@sdu.edu.tr

*** Doç. Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, hgenc@mehmetakif.edu.tr

**** Süleyman Demirel Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi, mgundogdu32@gmail.com

1. GİRİŞ

Eğitim, insanoğlunun yaradılışından itibaren bu zamana kadar gerek devletlerin gerekse toplumların varlığını devam ettirebilmesi için önemli bir unsur olarak görülmüştür. Eğitimin tanımı birçok kez yapılmış olsa da literatürde kişinin kendi yaşantısı yolu ile istendik davranış değişikliği süreci olarak ifade edilmektedir (Erden, 2008). Başka bir eğitim tanımı ise bireyleri belli hedefler doğrultusuna göre yetiştirmek için izlenen yol olarak ifade edilmektedir (Fidan, 1996). Varış (1994)' a göre ise eğitim kişinin ve yaşadığı toplumun değerlerine ve yaşama şartlarına uyum sağlama olarak tanımlanabilir.

Eğitim, öğretim ve ders programları Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından hazırlanarak belli ölçütlere sahip yazılı ve resmi programlardır. Bu programlar hazırladıktan sonra da uygulama sürecinde de MEB' in kontrolü ve denetimi altındadır (Yıldırım, 2015). Tüm resmi okullarda MEB' in belirlediği programlar uygulanmasına rağmen aynı sonuçlar elde edilememiştir (Adıay, 2011). Bu durumun ortaya çıkmasına neden olan birçok farklı faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerin başında eğitimin kalitesini de etkileyen bir faktör olarak düşünülen örtük program gelmektedir (Serhatlıoğlu, 2012).

Örtük program, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin uygulanması sürecinde okulun ve ders ortamının fiziksel şartları, okul idaresi ve öğretmenlerin fikirleri ve öğrencilerin niteliklerinin etkisi sonucunda ortaya çıkmaktadır (Yüksel, 2004). Örtük program tanımlarına bakıldığında 1968 yılında ilk kez Philip Jackson tarafından, resmi olarak belirtilmemiş ve saklı olarak aktarılan ölçüt ve kurallar olarak tanımlanmıştır (Sarı, 2007). Gizli program ya da gizli müfredat olarak adlandırılan örtük program yazılı değildir ve uygulandığı ortamın özelliğine göre farklılık gösterebilmektedir (Cemiloğlu, 2006). Akpınar (2014)' a göre, MEB'in hazırladığı resmi müfredatta yazılı olmayan ve açık bir şekilde belirtilmemiş ancak öğrencinin akademik başarısı ve müfredatın hedeflerini gerçekleştirebilmesi için bilgi, düşünce ve uygulamaları kapsayan program örtük program olarak ifade edilmiştir.

Okullarda uygulanan resmi ve yazılı olan programın öğrencilerin tamamında beklenen hedeflere ulaşmada tek başına yeterli bir etkiye sahip olamayacağı görülmektedir (Başar, 2011). Bu açıdan örtük programın okullarda uygulanan resmi programı desteklediği ve eğitimin kalitesine olumlu yönde etki ettiği bilinmektedir (Adıay, 2011). Sonuç olarak öğrencilerin akademik başarıları ve derse karşı olan tutumlarının uygulanan örtük programla ilişkili olduğu söylenebilir.

Fen bilimleri dersi doğası gereği örtük program uygulamalarına çokça yer verilebilecek bir özelliğe sahiptir. Sınıf dışı öğrenme ortamlarının öğrenme sürecini zenginleştirdiği ve anlamlı öğrenmeleri oluşturduğu gerçeğini göz önünde bulundurduğumuzda, öğretmenin inisiyatifinde hayat bulacak olan örtük program uygulamaları dersin kazanımlarına ulaşmada katalizör bir etki oluşturacaktır. Nitekim sınıf içi örtük program uygulamalarına rastlanılsa da asıl örtük program uygulamaları sınıf dışı öğrenme ortamlarını sevmektedir. Bu açıdan fen bilimleri dersinin amacı ile örtük program uygulamalarının amacı örtüşmektedir.

Tüm eğitim kurumlarında hemen hemen bütün derslerde örtük programın uygulanma seviyesi eşit olmasa da bilinçli ya da farkında olmadan tüm okullarda uygulanmaktadır (Boztaş, 2015). Ülkemizde yapılan araştırmaların büyük bir çoğunluğu resmi program uygulamalarının sonuçları ve etkileri üzerinde yapılmasına karşın örtük programla ilgili çalışmalar sınırlı sayıda (Yüksel, 2004). Özellikle fen bilimleri dersinde örtük program uygulamalarına dayalı fazla araştırmaya rastlanılmadığı için, bu araştırmanın bundan sonra yapılacak araştırmalara da katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, fen bilimleri dersi kapsamında örtük program uygulamalarının 5.sınıf öğrencilerinin akademik başarısı ve tutumlarına etkisini araştırmaktır. Bu genel amaca ulaşmak için aşağıda belirtilen araştırma sorularına cevap aranmıştır:

1. Öğrencilerin fen bilimleri dersindeki başarısında örtük programın etkisi var mıdır?
2. Öğrencilerin fen bilimleri dersine karşı olan tutumlarında örtük programın etkisi var mıdır?

2. YÖNTEM

Araştırma, nicel desene göre dizayn edilmiş deneysel bir çalışmadır. Bu bağlamda, araştırmada örtük programın uygulandığı deney grubu ile uygulanmadığı kontrol grubunun fen bilimleri dersine ait akademik başarıları ve tutumları arasındaki farkı ortaya koymak için ön test- son test gruplu bilimsel değeri en yüksek olan gerçek deneme modeli kullanılmıştır. Gerçek deneme modellerinin ortak özellikleri, birden çok grup kullanılması ve grupların yansız atama (örnekleme) ile oluşturulmasıdır. Böylece, her araştırmada en az bir deney bir de kontrol grubu bulunur. Öntest – sontest kontrol gruplu modelde, yansız atama ile oluşturulmuş iki grup bulunur. Bunlardan biri deney, öteki kontrol grubu olarak kullanılır. Her iki grupta da deney öncesi ve deney sonrası ölçmeler yapılır. Modelde ön testlerin bulunması, grupların deney öncesi benzerlik derecelerinin bilinmesine sontest sonuçlarının buna göre düzeltilmesine yardım eder (Büyüköztürk, 2001; Hovardaoğlu, 2000; Karasar, 2012).

2.1. Çalışma Grubu

Araştırma, 2018-2019 eğitim- öğretim yılı güz döneminde Isparta İl merkezinde yer alan Mavikent Ortaokulu'nda öğrenim görmekte olan 5.sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu deney ve kontrol grubu olarak seçilen iki grup oluşturmaktadır. Gruplar tespit edilmeden önce her iki sınıfın öğrencilerinin kişisel bilgilerinin yer aldığı dosyalar incelenmiş olup öğrencilerin başarı notları ve ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri tespit edilmiştir. Elde edilen bilgiler neticesinde sınıfların birbirine yakın özellikler taşıdığı sonucunu ulaşılmıştır. Sınıflar arasından random (tesadüfi) olarak 5/B sınıfı deney grubu, 5/C sınıfı kontrol grubu olarak seçilmiştir. Deney ve kontrol grupları 12'er erkek, 13'er kız olmak üzere 25'er öğrenciden oluşmaktadır. Deney grubu öğrencilerine örtük program kapsamında yaptırılan çalışmalar şu şekildedir:

- Fen günlüğü tutma
- Fen sözlüğü hazırlama
- Fen bulmacaları hazırlama
- Ben kimim etkinliği
- Ay gözlemi yapma
- Güneş gözlemi yapma
- Fen dergisi hazırlama
- Meyve saati etkinliği
- İllüzyon gösterisi
- Origami etkinliği
- Fıkra anlatma etkinliği
- Arkadaşımı yakından tanıyorum etkinliği
- Erdemli davranışlar
- İl içi ve il dışı geziler
- Fen bilimlerini seviyorum çünkü...../sevmiyorum çünkü .....etkinliği
- İlimizdeki bilim şenliklerine katılma

2.2. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın uygulanabilmesi için gerekli yasal izinler alındıktan sonra, araştırma başlangıcında alanyazın taraması yapılmıştır. Çalışmanın ilk aşamasında, 5.sınıf fen bilimleri dersinin güz dönemi kazanımları incelenerek bu kazanımların öğrenciler tarafından daha iyi öğrenilebilmesi için resmi program dışında yapılabilecek olan örtük program uygulamaları belirlenmiştir. Daha sonra sırayla şu yol izlenmiştir:

- Öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumlarını etkileyebilecek örtük program uygulamaları belirlenmiştir.
- Belirlenen örtük program uygulamalarının kazanımlarla eşleştirilmesi sağlanmıştır.
- Daha sonra araştırmacı tarafından kullanılmak üzere "başarı testi" ve "fen bilimleri dersine yönelik tutum ölçeği" belirlenmiştir.

- Çalışma grubunun içinden random olarak sınıflardan biri deney diğeri ise kontrol grubu olarak seçilmiştir.
- Ön test olarak deney grubu ve kontrol grubu öğrencilerine “başarı testi” ve “fen bilimleri dersine yönelik tutum ölçeği” uygulanmıştır.
- Daha sonra deney grubu öğrencilerine fen bilimleri derslerinde örtük program kapsamında uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Kontrol grubuna ise resmi MEB müfredatı dışında herhangi bir örtük program uygulamasına yer verilmemiştir.
- Uygulamalardan sonra son test olarak deney ve kontrol grubu öğrencilerine “başarı testi” ve “fen bilimleri dersine yönelik tutum ölçeği” tekrar uygulanmıştır.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen başarı testi ve Keçeci (2014) tarafından hazırlanan ilköğretim öğrencilerine yönelik fen bilimleri tutum ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Başarı testi, 5.sınıf fen bilimleri dersi güz dönemi süresince işlenen konulara ait kazanımlar göz önünde bulundurularak ders kitabı, MEB Ölçme Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü’ nün hazırladığı kazanım kavrama testleri ve izin alınarak Ata Yayıncılık’ın hazırlanmış olduğu 5.Sınıf Fen Bilimleri Süper Set içerisinde seçilen sorulardan faydalanılarak hazırlanmıştır.

Başarı testi çoktan seçmeli ve 4 seçenekten oluşan 20 sorudan oluşmaktadır. Kapsam geçerliğini artırmak için alan uzmanı üç akademisyene başvurulmuştur. Başarı testinin güvenilirliği için ise madde analizi yapılmıştır. Madde analizi sonucunda madde gücü ve ayırt edicilik değerlerine bakılmıştır. Yapılan analizler sonucunda sadece bir madde başarı testinden çıkarılmış ve geriye kalan 19 madde ile başarı testinin uygulanmasına karar verilmiştir. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde frekans, aritmetik ortalama, standart sapma ve t testinden yararlanılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular ve Yorumlar

(Öğrencilerin fen bilimleri dersindeki başarısında örtük programın etkisi var mıdır?)

Tablo 1. Gruplara Ön Test Olarak Uygulanan Başarı Testinin Sonuçları

	N	X̄	S.S.	s.d	t	p
Deney Grubu	25	10,96	1,92	48	1,99	0.51
Kontrol Grubu	25	9,84	2,03			

Tablo 1 incelendiğinde, deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin başarı testindeki sorulara ait cevapların ortalamalarına uygulanan t testi sonuçlarına göre deney grubundaki öğrencilerin verdikleri cevapların ortalaması 10,96; standart sapması 1,92 iken kontrol grubundaki öğrencilerin verdikleri cevapların ortalaması 9,84; standart sapması 2,03 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen bu değerler arasındaki fark. 05 düzeyinde ($p>0,05$) anlamlı değildir. Başlangıç olarak deney ve kontrol gruplarının başarıları aynı seviyede olduğu belirtilebilir.

Tablo 2. Deney Grubuna Uygulanan Başarı Testinin Ön-Son Test Sonuçları

	N	X̄	S.S.	s.d	t	p
Ön test	25	10,96	1,92	24	-5,40	,000
Son test	25	16,36	2,07			

Tablo 2 incelendiğinde, deney grubundaki öğrencilerin başarı testindeki sorulara verdikleri cevapların ortalamalarına uygulanan t testi sonuçlarına göre, ön teste verdikleri cevapların ortalaması 10,96; standart sapması 1,92 iken son teste verdikleri cevapların ortalaması 16,36; standart sapması 2,07 olarak tespit edilmiştir. Başarı testindeki sorulara verilen cevapların toplamına uygulanan t testi sonucu

ise -5,40 olarak hesaplanmıştır. Tespit edilen bu sonuçlara göre ön test - son test arasındaki fark .05 düzeyinde ($p < 0,05$) anlamlıdır. Başka bir deyişle deney grubundaki öğrencilerin örtük program uygulamalarından sonra başarılarının olumlu yönde değiştiği tespit edilmiştir.

Tablo 3. Kontrol Grubuna Uygulanan Başarı Testinin Ön-Son Test Sonuçları

	N	X̄	S.S.	s.d	t	p
Ön test	25	9,8	2,03	24	-5,931	,000
Son test	25	13,4	3,27			

Tablo 3 incelendiğinde, kontrol grubundaki öğrencilerin başarı testindeki sorulara verdikleri cevapların ortalamalarına uygulanan t testi sonuçlarına göre ön teste verdikleri cevapların ortalaması 9,8; standart sapması 2,03 iken son teste verdikleri cevapların ortalaması 13,4; standart sapması 3,27 olarak tespit edilmiştir. Başarı testindeki sorulara verilen cevapların toplamına uygulanan t testi sonucu ise -5,931 olarak hesaplanmıştır. Tespit edilen bu sonuçlara göre ön test - son test arasındaki fark .05 düzeyinde ($p < 0,05$) anlamlıdır. Başka bir deyişle kontrol grubundaki öğrencilerin de resmi program uygulamalarından sonra başarılarının olumlu yönde değiştiği tespit edilmiştir. Deney ve kontrol grubuna uygulanan başarı testleri sonucunda her iki grupta da ön test-son test arasındaki fark anlamlı olarak ortaya çıkmıştır. Deney grubu ön test ortalaması, 10,96 ve son test ortalaması, 16,36 iken kontrol grubunun ön test ortalaması 9,8 ve son test ortalaması 13,4 olarak görülmektedir. Deney grubunun erişim düzeyi 5,4 iken kontrol grubunun erişim düzeyi 3,6 olarak tespit edilmiştir. Ancak deney grubundaki erişim düzeyi (ön test-son test farkı) daha fazla olduğu görülmektedir.

3.2. İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular ve Yorumlar

(Öğrencilerin fen bilimleri dersine karşı olan tutumlarında örtük programın etkisi var mıdır?)

Tablo 4. Gruplara Ön Test Olarak Uygulanan Tutum Ölçeğinin Sonuçları

	N	X̄	S.S.	s.d	t	p
Deney Grubu	25	3,00	,322	48	-3,771	,000
Kontrol Grubu	25	3,40	,414			

Tablo 4 incelendiğinde, deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutum ölçeğindeki sorulara ait cevapların ortalamalarına uygulanan t testi sonuçlarına göre deney grubundaki öğrencilerin verdikleri cevapların ortalaması 3,00; standart sapması 0,322 iken kontrol grubundaki öğrencilerin verdikleri cevapların ortalaması 3,40; standart sapması 0,414 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen bu değerler arasındaki fark .05 düzeyinde ($p < 0,05$) anlamlıdır. Başka bir deyişle deney ve kontrol grubuna ön test olarak uygulanan öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumları açısından kontrol grubu olarak belirlenen öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumları daha yüksek seviyede olduğu görülmüştür.

Tablo 5. Deney Grubuna Uygulanan Tutum Ölçeğinin Sonuçları Ön-Son Test Sonuçları

	N	X̄	S.S.	s.d	t	p
Ön test	25	3,00	,322	24	-15,538	,000
Son test	25	4,59	,402			

Tablo 5 incelendiğinde, deney grubundaki öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutum ölçeğindeki sorulara verdikleri cevapların ortalamalarına uygulanan t testi sonuçlarına göre ön teste verdikleri cevapların ortalaması 3,00; standart sapması 0,322 iken son teste verdikleri cevapların ortalaması 4,59; standart sapması 0,402 olarak tespit edilmiştir. Fen bilimleri dersine yönelik tutum ölçeğindeki sorulara verilen cevapların toplamına uygulanan t testi sonucu ise -15,538 olarak hesaplanmıştır. Tespit edilen bu sonuçlara göre ön test - son test arasındaki fark .05 düzeyinde

($p < 0,05$) anlamlıdır. Başka bir deyişle deney grubundaki öğrencilerin örtük program uygulamalarından sonra fen bilimleri dersine yönelik sahip oldukları tutumun olumlu yönde değiştiği tespit edilmiştir.

Tablo 6. Kontrol Grubuna Uygulanan Tutum Ölçeğinin Sonuçları Ön-Son Test Sonuçları

	N	X̄	S.S.	s.d	t	p
Ön test	25	3,40	,414	24	-1,736	,095
Son test	25	3,71	,739			

Tablo 6 incelendiğinde, kontrol grubundaki öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutum ölçeğindeki sorulara verdikleri cevapların ortalamalarına uygulanan t testi sonuçlarına göre ön teste verdikleri cevapların ortalaması 3,40; standart sapması 0,414 iken son teste verdikleri cevapların ortalaması 3,71; standart sapması 0,739 olarak tespit edilmiştir. Fen bilimleri dersine yönelik tutum ölçeğindeki sorulara verilen cevapların toplamına uygulanan t testi sonucu ise -1,736 olarak hesaplanmıştır. Tespit edilen bu sonuçlara göre ön test - son test arasındaki fark .05 düzeyinde ($p > 0,05$) anlamlı değildir. Başka bir deyişle örtük programın uygulanmadığı kontrol grubundaki öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik sahip oldukları tutumlarında herhangi bir değişiklik olmamıştır.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Fen bilimleri dersi kapsamında örtük program uygulamalarının 5.sınıf öğrencilerinin akademik başarısı ve tutumlarına etkisini araştırmak amacıyla yapılan bu araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Deney ve kontrol gruplarına örtük program uygulamalarından önce ve sonra başarı testi uygulanmış olup; testin deney öncesi uygulamasından kontrol grubu ortalaması ($X = 9,84$) iken deney grubunun ortalaması ($X = 10,96$)' dir. Başarı testinin deney sonrası uygulamasından ise kontrol grubu öğrencilerinin başarı düzeylerinin ortalaması ($X = 13,4$) iken deney grubundaki öğrencilerinin başarı düzeyleri ortalaması ($X = 16,36$) olarak tespit edilmiştir. Her iki grubun deney öncesi ve deney sonrası yapılan başarı testi sonuçları incelendiğinde deney grubundaki öğrencilerin başarı puanlarının kontrol grubu öğrencilerinin başarı puanına göre daha fazla bir artış gösterdiği görülmektedir. Bu durum bize örtük program uygulamalarının öğrenci başarısını artırdığı (Adıay, 2011; Başar, 2011; Demir, 2018; Yüksel, 2004) anlamlı ve kalıcı öğrenmeler oluşturmak için önemli ve etkili bir yöntem olduğunu göstermektedir.

Ülkemizde faaliyet gösteren gerek resmi gerekse özel okulların MEB tarafından belirlenen ve denetlenen, yazılı ve hedefleri açıklanmış resmi programları vardır (Başar, 2011). Okullar arasındaki başarı farkının yanında, bu durum aynı okuldaki şubeler arasında bile gözlemlenmektedir. Akademik başarının gerek sınıflar arası gerekse okullar arası farklı seviyelerde olmasının nedenlerinin en başında, eğitim kurumlarında uygulanan örtük program gelmektedir (Adıay, 2011; Anderson, 2001; Başar, 2011; Yüksel, 2004; Serhatlıoğlu, 2012; Tezcan, 2003; Sezen, 2011).

Okulların elde ettikleri başarıları, örtük programlarına göre akademik, kültürel ve yönetsel alanlarda kendini göstermektedir (Başar, 2011). Derslerdeki akademik başarının ortaya çıkmasında resmi programı destekleyecek şekilde bir örtük programın uygulanmasında hem okul yöneticilerine hem de ders öğretmenlerine büyük görev düşmektedir (Adıay, 2011). Bu durumda sınıf içinde örtük program uygulamalarının gerçekleştirilmesinde en büyük etkiye sahip olan öğretmen, hangi örtük program uygulamalarının öğrencilerin resmi programdaki hangi kazanımları edinmelerine yardımcı olduğu konusunda etkili olduğunu tespit etmelidir. Portelli (1993)' nin belirttiği gibi öğretmenler örtük programı açık hale getirmelidir. Sınıfta oluşan örtük program, resmi programı destekleyici bir hale geldiğinde akademik başarının artması kaçınılmazdır (Serhatlıoğlu, 2012).

Araştırma kapsamında, deney grubunda uygulanan örtük program uygulamalarından fen günlüğü, fen sözlüğü, fen bulmacaları, ay gözlem formu, güneş gözlem formu, fen dergisi, beni tanıyor musun, haftanın fıkrası, origami etkinliği, illüzyon gösterisi, arkadaşımı yakından tanıyorum, erdemli

davranışlar, meyve saati, il içi ve il dışı geziler gibi uygulamalar öğrenci başarısının daha fazla artmasına büyük katkı sağladığı söylenebilir.

Örtük program uygulamaların sadece başarı değil aynı zamanda öğrenci tutumlarında olumlu yönde değişmesine katkı sağladığı bilinmektedir. Bu araştırmada da örtük program uygulamalarının öğrenci tutumlarına olumlu etkisi tespit edilmiştir. Deney ve kontrol gruplarına örtük program uygulamalarından önce ve sonra tutum ölçeği uygulanmış olup; ölçeğin deney öncesi uygulamasından kontrol grubu ortalaması ($X=3,40$) iken deney grubunun ortalaması ($X=3,00$)' dir. Tutum ölçeği deney sonrası uygulamasından ise kontrol grubu öğrencilerinin tutum düzeylerinin ortalaması ($X=3,71$) iken deney grubundaki öğrencilerinin tutum düzeyleri ortalaması ($X=4,59$) olarak tespit edilmiştir. Her iki grubun deney öncesi ve deney sonrası yapılan tutum ölçeği sonuçları incelendiğinde, deney grubundaki öğrencilerin tutum düzeyleri kontrol grubu öğrencilerinin tutum düzeyi puanına göre daha fazla bir artış gösterdiği görülmektedir. Bu durum bize örtük program uygulamalarının öğrencilerin fen bilimleri dersi tutum düzeyini artırmada (Adıay, 2011; Akpınar, 2014; Başar, 2011; Demir, 2018; Yüksel, 2007, Tuncel, 2008) etkili bir yöntem olduğu göstermektedir.

Yapılan bu araştırmanın sonunda örtük program uygulamalarının öğrencilerin fen bilimleri ders başarılarını ve derse yönelik tutumlarını artırdığı görülmüştür.

4.1.Öneriler

- Eğitim-öğretim faaliyetlerinin içinde aktif olarak yer alan her eğitim yöneticisi, eğitim denetçisi, okul müdürü, müdür yardımcıları ve öğretmenlerin örtük program hakkında bilgi sahibi olmaları sağlanmalıdır.
- Öğretmenlerle örtük program hakkında bilgilendirme amaçlı çeşitli çalışmalar yürütülür ve resmi programın uygulanmasında en önemli unsur olan öğretmenlerin örtük program hakkındaki farkındalıkları artırılırsa daha etkili sonuçlar alınabilir.
- İmkanlar dahilinde velilerin de araştırma kapsamı içine alınarak örtük programa farklı bir bakış açısı kazandırılabilir.
- Bu araştırma resmi bir ortaokulun öğrencileri ile birlikte yürütülmüş olup benzer çalışmalar farklı eğitim basamaklarında ve özel okullarda yapılabilir.
- Öğrencilerin cinsiyeti, anne-babanın eğitim seviyesi, anne-babanın mesleği, ailenin maddi durumu, aile yapısı gibi farklı değişkenler de kullanılarak bu değişkenlerin örtük program üzerindeki etkileri araştırılabilir.
- Bu araştırma 5 ay ile sınırlıdır. Örtük programın etkilerini tespit etmek amacıyla daha uzun süreli araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Adıay, S. (2011). *Başarı düzeyleri farklı ilköğretim 7.sınıf ortamlarının örtük programının sınıf iklimi boyutu açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Akpınar, B. (2014). *Eğitimde Program geliştirme*. Ankara: Data Yayınları.
- Anderson, T. (2001). Revealing the hidden curriculum of e-learning. *Distance education and distributed learning*, 115-134.
- Başar, M. (2011). *Sınıf içi istenmeyen öğrenci davranışlarının yönetiminde örtük program*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Boztaş, K. (2015). *Tutum ve değerler kapsamında polis meslek yüksekokulunda örtük program*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Büyükoztürk, Ş. (2001). *Deneysel Desenler*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Cemiloğlu, M. (2006). Eğitim bilimi açısından örtük program ve halk anlatılarının örtük program bağlamında değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 257-269.
- Demir, F. (2018). *Sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimini örtük program açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora tezi, İnönü üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Erden, M. (2008). *Eğitim Bilimlerine Giriş*. (2.Baskı), Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Fidan, N. (1996). *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Alkım Yayınları.
- Hovardaoğlu, S. (2000). *Davranış Bilimleri İçin Araştırma Teknikleri*: Ankara: VE-GA Yayınları.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Portelli, J. P. (1993). Exposing The Hidden Curriculum: *Journal of Curriculum Studies*, 25(4), 343-358.
- Sarı, M. (2007). *Demokratik Değerlerin Kazanımı Sürecinde Örtük Program: Düşük ve Yüksekokul Yaşam Kalitesine Sahip İki İlköğretim Okulunda Nitel Bir Çalışma*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Serhatlıoğlu, B. (2012). *Sosyal Becerilerin Kazanımı Sürecinde Örtük Programın İşlevi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Sezen, Ö. (2011). *Bir üniversite yabancı diller hazırlık okulunun örtük programının algılar yoluyla incelenmesi üzerine bir vaka çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tezcan, M. (2003). Gizli Müfredat. Eğitim Sosyolojisi Açısından Bir Kavram Çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 53 – 60.
- Tuncel, İ. (2008). *Duyuşsal Özelliklerin Gelişimi Açısından Örtük Program*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Varış, F. (1994). *Eğitimde Program Geliştirme: Teori ve Teknikler*. Ankara: Alkım Yayıncılık.
- Yıldırım, B. (2015). *Sınıf Öğretmenlerinin Örtük Program Kavramına İlişkin Algıları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Yüksel, S. (2004). *Örtük Program. Eğitimde Saklı Uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yüksel, S. (2007). Örtük Programın Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Meslek Derslerine Yönelik Düşüncelerindeki Etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 50(50), 321-345.